

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 505/2023-44

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Molnára a sudcov Ivana Fiačana a Ľuboša Szigetiho (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] zastúpeného Prosman a Pavlovič advokátska kancelária, s. r. o., Hlavná 31, Trnava, proti rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 9Cdo/85/2021-684 z 8. februára 2023 takto

rozhodol:

1. Rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 9Cdo/85/2021-684 z 8. februára 2023 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 9Cdo/85/2021-684 z 8. februára 2023 **zrušuje a vec vracia** Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie a rozhodnutie.
3. Sťažovateľovi **priznáva** náhradu trov právneho zastúpenia v sume **530,86 eur**, ktorú **je** Najvyšší súd Slovenskej republiky **povinný** zaplatiť jeho právnej zástupkyňi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

Odôvodnenie:

I.

Ústavná sťažnosť a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 24. apríla 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na spravodlivé a uspokojujúce pracovné podmienky podľa čl. 36 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom

najvyššieho súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia. Zároveň navrhuje napadnutý rozsudok zrušiť, vec vrátiť najvyššiemu súdu na ďalšie konanie a priznať mu náhradu trov právneho zastúpenia v konaní pred ústavným súdom.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľ sa v základnom konaní domáhal určenia existencie pracovného pomeru medzi sťažovateľom ako zamestnancom a žalovaným ako zamestnávateľom od 17. septembra 2013. Okresný súd Prievidza rozsudkom sp. zn. 12Cpr/4/2015 z 23. mája 2016 zamietol žalobu sťažovateľa s odôvodnením, že v konaní bolo preukázané, že medzi stranami boli uzatvárané zmluvy o dielo podľa Obchodného zákonníka s jeho podstatnými náležitosťami, podliehali kontrole žalovaného, záznamy z týchto kontrol slúžili ako podklad na fakturáciu ceny diela, z ktorej sťažovateľ riadne plnil odvodové povinnosti. Sťažovateľ vykonával práce nepravidelne podľa možností žalovaného. Okresný súd dospel k záveru, že tento druh činnosti nenapĺňa znaky závislej práce podľa § 1 Zákonníka práce a jednostranný záujem sťažovateľa vykonávať prácu v pracovnom pomere nepostačuje na ich naplnenie.

3. Na odvolanie sťažovateľa Krajský súd v Trenčíne rozsudkom sp. zn. 17CoPr/8/2016 z 31. októbra 2017 potvrdil rozsudok okresného súdu ako vecne správny.

4. Proti tomuto rozsudku podal sťažovateľ dovolanie podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), dôvodiac nepreskúmateľnosťou rozsudku krajského súdu pre nedostatok dôvodov. Nesprávnosť procesného postupu videl aj v zaslaní vyjadrenia protistrany bez výzvy na vyjadrenie sa k nemu. Sťažovateľ uplatnil aj dovolací dôvod podľa § 421 ods. 1 písm. c) CSP s tým, že nesprávnosť právneho posúdenia spočíva v tom, že krajský súd na správne zistený a preukázaný skutkový stav (dostatočne preukázané znaky závislej práce, pozn.) nesprávne aplikoval ustanovenia Obchodného zákonníka o zmluve o dielo.

5. Najvyšší súd uznesením sp. zn. 6Cdo/86/2018 z 30. júla 2019 dovolanie sťažovateľa odmietol ako procesne neprípustné, pretože nedostatok dôvodov napádaného rozsudku odvolacieho súdu, rovnako ako nesprávny procesný postup, ktorý by porušoval právo na spravodlivý proces, teda dôvod podľa § 420 písm. f) CSP, nezistil. K námietke nesprávneho právneho posúdenia najvyšší súd uviedol, že vymedzenie tohto dôvodu nezodpovedalo požiadavkám podľa § 432 ods. 1 a 2 CSP, pretože neuvádza právne posúdenie, ktoré považuje za nesprávne, ani v čom má nesprávnosť tkvieť a s ktorými rozhodnutiami sa má spájať rozdielnosť rozhodovacej praxe.

6. Sťažovateľ podal ústavnú sťažnosť proti uzneseniu dovolacieho súdu, o ktorej rozhodol ústavný súd nálezom sp. zn. III. ÚS 8/2020 zo 4. februára 2021 tak, že základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu a spravodlivý proces boli porušené, napadnuté uznesenie zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie najvyššiemu súdu. Z jeho odôvodnenia v podstatnom vyplýva, že z obsahu podaného dovolania je možné zistiť, v čom spočíva nesprávnosť právneho posúdenia veci, t. j. že na relatívne zložitý skutkový stav neboli použité normy Zákonníka práce, ktoré mali viesť k záveru, že medzi stranami vznikol pracovný pomer. Tým sťažovateľ splnil svoju procesnú povinnosť. Následne je úlohou dovolacieho súdu posúdiť prípustnosť dovolania podľa § 421 ods. 1 CSP. K neprípustnosti dovolania by mohol najvyšší súd dospieť „len v tom prípade, ak by sám poukázal na svoje vlastné rozhodnutia, v ktorých je otázka nastolená sťažovateľom už bez rozporov a ustálené vyriešená a zároveň sa odvolací súd od takejto praxe neodklonil“.

7. Po vrátení veci najvyšší súd dovolanie sťažovateľa v rozsahu dovolacieho dôvodu podľa § 421 ods. 1 CSP (nesprávne právne posúdenie) meritórne preskúmal a napadnutým rozsudkom ho ako nedôvodné zamietol podľa § 448 CSP. Dovolací súd viazaný skutkovým stavom zisteným v konaní pred všeobecnými súdmi ustálil namietané právne posúdenie ako námietku sťažovateľa proti záveru súdov nižších stupňov, že v jeho prípade nevznikol pracovný pomer so žalovaným napriek tomu, že pre žalovaného vykonával práce podľa jeho pokynov. Najvyšší súd zrekapituloval zistený skutkový stav a skonštatoval, že posudzovaný právny vzťah ani pri širokom výklade neobsahoval ani jeden zo základných prvkov pracovného pomeru definovaných v § 1 Zákonníka práce, keďže sťažovateľ ako dodávateľ dodával žalovanému dielo na základe zmlúv o zhotovení diela, ktorých obsah bol jednoznačne daný, zrozumiteľný a určitý. Takýto konkrétny zmluvný vzťah bol medzi sporovými stranami opakovane uzatváraný počas siedmich rokov a sťažovateľ k nemu nemal výhrady až do okamihu vzniku jeho pracovného úrazu v roku 2013.

II.

Argumentácia sťažovateľa

8. Proti napadnutému rozsudku najvyššieho súdu podal sťažovateľ ústavnú sťažnosť, v ktorej namieta, že po zrušení predchádzajúceho uznesenia o odmietnutí dovolania ako celku sa najvyšší súd v novom rozsudku už vôbec nezaoberal jeho dovolacím dôvodom podľa § 420 písm. f) CSP a celú argumentáciu sústredil len na dovolací dôvod podľa § 421 ods. 1 CSP. Tým zaťažil napadnutý rozsudok vadou arbitrárnosti a úplnej absencie odôvodnenia vo vzťahu k dovolaciemu dôvodu nesprávneho procesného postupu porušujúcemu právo na spravodlivý proces.

9. Zároveň sťažovateľ rozsiahlo poukazuje na nesprávnosť právneho posúdenia veci, keď ani dovolací súd nesubsumoval sporný právny vzťah pod pracovný pomer napriek tomu, že v konaní bolo preukázané, že napĺňa všetky znaky závislej práce. Konkrétne sťažovateľ namieta, že predmetné zmluvy o dielo podpisoval z pozície ekonomicky slabšieho subjektu v záujme zaistenia si práce a obživy. Všetky podstatné prvky vyžadované pre vznik faktického pracovného pomeru boli zistiteľné z obsahu zmlúv o dielo – druh práce, jeho charakteristika, miesto výkonu práce, deň nástupu a mzdové podmienky. Obchodné zmluvy slúžili zamestnávateľovi na obchádzanie zákona, avšak aj v prípade neplatnosti zmlúv o dielo z dôvodu rozporu so zákonom došlo k faktickému vzniku pracovného pomeru. Sťažovateľ uviedol, že po dobu 7 rokov pracoval v areáli žalovaného, žiadnu ďalšiu zárobkovú činnosť nevykonával ani fakticky nemohol vykonávať, pretože prácu u žalovaného musel vykonávať osobne v riadnom pracovnom čase. Výsluchom svedkov bolo v konaní preukázané aj to, že prácu vykonával spolu so zamestnancami podľa pokynu nadriadeného majstra za využívania náradia vo vlastníctve žalovaného, bol riadený a kontrolovaný poverenými zamestnancami žalovaného, ich pokynmi sa musel riadiť a nemal žiadnu voľnosť zvoliť si pracovný čas, miesto či obsah práce. Prácu vykonával v čase určenom žalovaným, v mene a na účet žalovaného, výlučne na pracovisku zriadenom žalovaným, bol zahrnutý do organizácie pracovníkov žalovaného. Za vykonávanú prácu dostával sťažovateľ podľa svojho tvrdenia pravidelnú odmenu, ktorá tvorila jeho výlučný príjem. Právny vzťah so žalovaným nebol rovnocenný, ale bola zrejma podriadenosť sťažovateľa (ktorý v záujme získania obživy uzatváral zmluvy o dielo) a nadriadenosť žalovaného (ktorý ako zamestnávateľ tieto zneužíval na obchádzanie zákona s príslubom neskoršieho vzniku pracovného pomeru). Sťažovateľ je teda toho názoru, že nesprávnym výkladom obsahu pojmu „závislá práca“ v zmysle pracovnoprávných noriem a následnou nesprávnou

aplikáciou noriem obchodného práva, a nie noriem pracovného práva došlo zo strany najvyššieho súdu aj k porušeniu jeho substantívneho práva na vytvorenie spravodlivých pracovných podmienok podľa čl. 36 ústavy vrátane sociálnoprávnej ochrany pri jeho pracovnom úraze.

10. Ústavný súd sťažnosť sťažovateľa predbežne prerokoval a uznesením sp. zn. II. ÚS 505/2023 z 22. novembra 2023 ju prijal na ďalšie konanie v celom rozsahu.

III.

Vyjadrenie najvyššieho súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľa

III.1. Vyjadrenie najvyššieho súdu:

11. Predseda najvyššieho súdu sa listom č. k. KP 3/2023-531 zo 6. decembra 2023 vyjadril tak, že ponecháva rozhodnutie na ústavný súd, a priložil stanovisko zákonnej sudkyne, ktorá zotrvala na právnych záveroch uvedených v napadnutom rozsudku.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

12. Zúčastnenou osobou v konaní je spoločnosť FORTISCHEM, a. s. (žalovaný, pozn.), ktorá podaním zo 14. decembra 2023 podala stanovisko k meritu veci, v ktorom uviedla, že nie je právnym nástupcom spoločnosti NCHZ Global Services, a.s. Zmluva so sťažovateľom spĺňala všetky zákonné náležitosti zmluvy o dielo a mala obchodnoprávnu povahu. Zúčastnená osoba ďalej rozsiahlo argumentuje vo vzťahu k charakteru vykonávaných prác sťažovateľom a rozporuje tvrdenia o zastretom pracovnoprávnom vzťahu. V závere konštatuje, že v súdnom konaní bolo riadne preukázané, že pracovný pomer nikdy neexistoval a obchodnoprávny vzťah so sťažovateľom nemal žiadne znaky pracovného pomeru, a preto vyjadrila presvedčenie, že k porušeniu označených práv sťažovateľa nemohlo dôjsť.

III.3. Replika sťažovateľa:

13. Sťažovateľ vo vyjadrení z 25. januára 2024 uviedol, že najvyšší súd vo svojom vyjadrení vôbec neuviedol dôvod, pre ktorý opomenul rozhodovať o dovolacom dôvode podľa § 420 písm. f) CSP. Následne zaujal stanovisko k argumentácii zúčastnenej osoby, keď zopakoval svoje argumenty z ústavnej sťažnosti, prečo malo byť na sťažovateľa nahliadané ako na zamestnanca v zmysle únievého práva, a rozporoval tvrdenia zúčastnenej osoby o povahe obchodnoprávneho vzťahu, ktorý sťažovateľ pozuje len za zastretý pracovnoprávny pomer.

14. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) vec prejednal a rozhodol bez nariadenia ústneho pojednávania, pretože na základe obsahu podaní a vyžiadaných spisov dospel k záveru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

15. Podstatou sťažnosti je namietané nesprávne právne posúdenie obsahu pojmu závislá práca v korelácii so zisteným skutkovým stavom. Zároveň napadnutému rozsudku sťažovateľ vyčíta aj

úplnú absenciu odôvodnenia vo vzťahu k jednému uplatnenému dovolaciemu dôvodu [§ 420 písm. f) CSP].

16. Úlohou ústavného súdu nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Skutkové a právne závery súdu môžu byť predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, teda z ústavného hľadiska neudržateľné s priamym dopadom na základné práva v intenzite ústavnej relevancie.

17. Vychádzajúc z uvedeného, sa úloha ústavného súdu v posudzovanej veci obmedzuje na posúdenie, či najvyšší súd v napadnutom rozsudku dostatočným, a teda ústavne akceptovateľným spôsobom reagoval na dovoláciu argumentáciu sťažovateľa. Súčasťou procesných záruk spravodlivého rozhodnutia je totiž právo na také odôvodnenie, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany.

18. Námieta sťažovateľa, že sa najvyšší súd v napadnutom rozsudku vôbec nevenoval jeho dovolaciemu dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP, je dôvodná a ústavne relevantná.

19. Po tom, čo bolo ústavným súdom zrušené v poradí prvé uznesenie dovolacieho súdu z 30. júla 2019, bolo povinnosťou najvyššieho súdu zaoberať sa dovolaním sťažovateľa v celom jeho rozsahu, teda oboma dovolacími dôvodmi [§ 420 písm. f) CSP a § 421 ods. 1 CSP]. Uvedené vyplýva z toho, že zrušením uznesenia a vrátením veci pôvodné uznesenie zaniklo a nemožno naň nahliadať ako na organickú jednotu s neskorším napadnutým rozsudkom, ako to je napríklad pri rozhodnutiach súdu prvej a druhej inštancie. V napadnutom rozsudku sa najvyšší súd vysporiadal len s dovolacím dôvodom nesprávneho právneho posúdenia veci, ale úplne absentuje akékoľvek odôvodnenie vo vzťahu k uplatnenému dovolaciemu dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP. Súčasťou základného práva na súdnu ochranu a spravodlivý proces je právo sporovej strany na to, aby sa všeobecný súd zaoberal všetkou kľúčovou argumentáciou a poskytol dostatočné a relevantné odpovede na jej nosné argumenty. Uvedený nedostatok preto zakladá arbitrárnosť napadnutého rozsudku v ústavne relevantnej intenzite a má za následok jeho ústavnú neudržateľnosť.

20. Ústavný súd preto dospel k záveru, že v prejednávannej veci došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu).

21. Vzhľadom na zrušenie napadnutého rozsudku a vrátenie veci bude predmetom rozhodovania najvyššieho súdu aj argumentácia sťažovateľa a zúčastnenej osoby vo vzťahu k povahe ich právneho vzťahu, a preto ústavný súd za tejto procesnej situácie nepovažoval za vhodné, súladné so zásadou subsidiarity a svojej zdržanlivosti vyjadriť sa bližšie k tejto meritórnej otázke a ústavnej sťažnosti v tejto časti nevyhovel (bod 4 výroku tohto nálezu).

22. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

23. Vzhľadom na to, že napadnuté rozhodnutie porušuje základné práva sťažovateľa, ústavný súd ho zrušil a vrátil vec na ďalšie konanie a rozhodnutie najvyššiemu súdu (bod 2 výroku tohto nálezu). Úlohou dovolacieho súdu v ďalšom konaní bude opätovne rozhodnúť o dovolaní sťažovateľa s reakciou na oba uplatnené dovolacie dôvody, preskúmať, či bola sťažovateľovi

poskytnutá súdna ochrana v zákonom rámci vrátane dodržania zásady kontradiktórnosti v súvislosti s nekomunikovaným vyjadrením protistrany, ako aj odpovedať na nastolenú právnu otázku s odôvodnením hodnotenia právneho vzťahu medzi sťažovateľom a zúčastnenou osobou.

V.

Trovy konania

24. Úspešný sťažovateľ si uplatnil právo na náhradu trov konania.

25. Ústavný súd priznal sťažovateľovi fakultatívnu náhradu trov konania podľa § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“) v rozsahu tarifnej odmeny za dva úkony právnej služby v roku 2023 (prevzatie zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti) v sume po 208,67 eur a režijného paušálu k nim podľa § 16 ods. 3 vyhlášky (dvakrát po sume 12,52 eur). Takto určená suma predstavuje s daňou z pridanej hodnoty celkom sumu 530,86 eur (bod 3 výroku tohto nálezu).

26. Tretí úkon právnej služby (vyjadrenie k vyjadreniu protistrany) ústavný súd nepovažoval za nevyhnutne potrebný, pretože neobsahoval zásadné nové argumenty, ktoré by neboli ústavnému súdu známe už z podanej ústavnej sťažnosti, a preto náhradu za tento úkon nepriznal.

27. Priznanú náhradu trov konania je najvyšší súd povinný zaplatiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 CSP).

28. Podľa čl. 133 ústavy toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 29. februára 2024

Peter Molnár
predseda senátu